

Radim Ryška, Martin Zelenka
*Absolventi vysokých škol: hodnocení
 vzdělání, uplatnění na trhu práce,
 kompetence*

Praha: Středisko vzdělávací politiky
 PedF UK, 2011

Martin Zelenka, Radim Ryška
*Profese absolventů vysokých škol.
 Co ovlivňuje jejich úspěch*

Praha: Středisko vzdělávací politiky
 PedF UK, 2012

Středisko vzdělávací politiky na Pedagogické fakultě UK se dlouhodobě zabývá problematikou uplatnění absolventů vysokých škol na trhu práce. Využívá k tomu především různých empirických šetření, jak národních, tak mezinárodních. Zapojilo se za Českou republiku do mezinárodního projektu *REFLEX (The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Demands on Higher Education in Europe)*, který probíhal v letech 2004-2007 a zjišťoval názory vysokoškoláků z 15 evropských zemí a Japonska, kteří absolvovali v letech 2001 a 2002. SVP zorganizovalo též v ČR šetření *REFLEX 2010: Zaměstnatelnost a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu a hodnocení získaného vysokoškolského vzdělání*, při němž vyplňovali stejný dotazník absolventi z let 2005-2006.

V prvním projektu se podařilo získat v ČR téměř 6 800 vyplněných dotazníků, v druhém (při využití internetové aplikace) přes 8 600. Respondenti byli z dvaceti veřejných,

jedné státní a tří soukromých vysokých škol. Odpovídali na otázky z těchto deseti oblastí:

Absolvovaná vysokoškolská studia (vysoká škola, fakulta, studijní program a obor, forma studia).

Vzdělávání před vysokou školou a praxe během studia.

Hodnocení vysokoškolského studia (různé charakteristiky studijního programu a způsobu výuky, kvalita vyučujících, čas věnovaný studiu, získané kompetence).

Přechod ze školy do praxe (jak získali první zaměstnání, jak dlouho trvalo je najít aj.)

První zaměstnání (zařazení podle klasifikace ISCO a NACE, typ pracovní smlouvy, průměrná pracovní doba a mzda, nejvhodnější úroveň a obor vzdělávání pro toto zaměstnání, využití vlastních znalostí a dovedností).

Profesní historie a současná situace.

Současná práce (podobné údaje jako v oblasti 5).

Kompetence (hodnocení úrovně vlastních kompetencí, míra, v jaké jsou v současné práci požadovány).

Hodnoty a orientace (vztah k určitým charakteristikám práce, spokojenost se současným životem, prací, ekonomickou situací a rodinným životem).

Osobní údaje (mj. i doba strávená v zahraničí, případný počet dětí, vzdělání a povolání rodičů).

Již z těchto stručných informací je zřejmé, že se podařilo získat cenná data ze širokého spektra oblastí.

RECENZE

(Podrobnější informace o obou projektech, včetně dotazníků a výsledků, lze nalézt na webových stránkách SVP www.svp.pedf.cuni.cz). Obě recenzované publikace se věnují zpracování a analýze výsledků z obou uvedených projektů a sledují korelace mezi některými uvedenými oblastmi.

V první publikaci se autoři zaměřili na sledování souvislostí mezi charakteristikami a výstupy vzdělání (hlavně výše uvedená oblast 3) a charakteristikami uplatnění absolventů na trhu práce (oblasti 4-7), což sleduje současný světový trend ve výzkumu uplatnění absolventů. V kapitole věnované období studia se zabývají například dobou věnovanou studiu, zaměřením studijního oboru, způsoby výuky a učení, kvalitou studijní nabídky a podmínkami studia a výuky, spokojeností s volbou školy a oboru. Obohacením oproti dřívějším šetřením je také zahrnutí kvality vyučujících a kvality fakult. Jsou připojena i mezinárodní srovnání. Další kapitola se zabývá přechodem na trh práce. Středem zájmu je především hledání první práce a její kvalifikační náročnost, dále pak je předmětem analýz jistota první práce, příjmy v prvním zaměstnání absolventů a shoda oboru ukončeného vzdělání a oboru první práce. Následující kapitola se věnuje současnému zaměstnání absolventů a analyzuje podobné charakteristiky jako je tomu u prvního zaměstnání. V této kapitole je rovněž specifikován profesní úspěch a indikátory profesního úspěchu jsou pomocí regresní

analýzy vztaženy k vybraným školským charakteristikám. Poslední kapitola se zabývá kompetencemi. V šetření byly kompetence zjišťovány ve třech případech: absolventi hodnotili úroveň kompetencí, jaké jim poskytla škola (oblast 3), dále hodnotili úroveň vlastních kompetencí a konečně úroveň, jaká je vyžadována v jejich zaměstnání (oblast 5). Také v této kapitole byly provedeny regresní analýzy, které ukázaly některé souvislosti mezi školními charakteristikami a kompetencemi a mezi indikátory profesního úspěchu a kompetencemi.

V druhé publikaci využívali autoři kromě dat z projektů *REFLEX* i data z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které provádí od roku 1992 Český statistický úřad. Při těchto šetřeních jsou pracovníci řazeni do profesních skupin na základě mezinárodní klasifikace ISCO (*International Standard Classification of Occupations*), která podle verze z roku 2008 (ISCO 08) má na první úrovni třídění 9 skupin. Osoby s terciárním vzděláním jsou nejvíce zastoupeny ve skupinách ISCO 1 (zákonodárci a řídicí pracovníci), ISCO 2 (speciálisté) a ISCO 3 (techničtí a odborní pracovníci).

Publikace má tři části. První část je věnována metodickým otázkám a jsou v ní mj. fakulty na českých vysokých školách rozděleny do 9 oborových skupin. Analýza zastoupení absolventů vysokých škol v ČR v období 1995 – 2010 v profesních

skupinách ISCO je obsahem druhé části „Absolventi a profese“. Obecným poznatkem je to, že přibývá absolventů vysokých škol, kteří pracují na pozicích ve skupinách ISCO 4-9, které dříve nebyly pro vysokoškolačky určené. Data z projektů *REFLEX* 2006 a 2010 ukázala, že zatímco v roce 2006 obsazovalo 99% absolventů pozice ve skupinách ISCO 1-3, v roce 2010 tyto pozice obsazovalo jen 86% absolventů. Ve skupinách s nižší kvalifikační náročností začali pracovat zejména absolventi 5 typů fakult: „tělesné výchovy“, „humanitní“, „teologické“, „ekonomické“ a „zemědělské“. Na základě dat z projektu *REFLEX* 2010 byly provedeny ještě další analýzy. Absolventi hodnotili různé charakteristiky vykonávané profese (např. míru využití svých znalostí a dovedností, příjem, požadovanou nebo nejvhodnější úroveň vzdělání, spokojenost v zaměstnání, shodu s vystudovaným oborem aj.) a bylo možno tato hodnocení v jednotlivých profesních skupinách srovnávat podle stupně dosaženého vzdělání nebo podle typů fakult. Autoři dále sledovali, jak jsou některé charakteristiky závislé na kariérní dráze absolventů (zda absolventi pracovali již během studia, zda začali pracovat hned po ukončení studia, či zda pracovat nezačali, kolikrát změnilo zaměstnání). Na závěr těchto analýz je uvedeno, jaké je procentní zastoupení absolventů jednotlivých vysokých škol v profesních skupinách ISCO. Toto zastoupení je sledováno

podle typů fakult, podle vysokých škol, podle věkových skupin, podle stupně vzdělání (Bc., Mgr., Ph.D.), často též v časovém vývoji.

V třetí části nazvané „Co ovlivňuje úspěch absolventů“ jsou pomocí regresní analýzy hledány souvislosti mezi různými skupinami indikátorů sledovanými v projektu *REFLEX* 2010. Některé souvislosti byly již sledovány ve zmíněné studii z roku 2011, zde byla tato analýza provedena podrobněji a to zvláště pro každou z 9 skupin fakult.

Je zřejmé, že zde nebylo možné upozornit na všechny důležité výsledky, které byly z projektů *REFLEX* získány. Některé výsledky byly publikovány též v našem časopisu (Zelenka, M., Ryška R.: Absolventi vysokých škol: kompetence a profesní úspěch. *AULA* 2012, č. 1, s. 22-47). Případný zájemce tak musí čerpat ze všech tří zdrojů. Bylo by velmi užitečné, kdyby se pracovníkům SVP podařilo výsledky, byť ve stručnější a přehlednější formě, soustředit v jedné publikaci. Je ovšem otázka, zda na to budou mít čas a prostředky. Mezitím se totiž uskutečnil již další projekt *REFLEX* 2013, který je nutno zpracovávat. Ten by mohl odrážet i vliv hospodářské krize z uplynulých let.

Dosavadní výsledky v každém případě ukazují zásadní význam šetření mezi absolventy vysokých škol, která o relevanci jejich vzdělání a uplatnění na trhu práce vypovídají mnohem spolehlivěji a obsažněji než občas citované údaje z Úřadů práce.

RECENZE

Na metodiku projektů *REFLEX* by měla navazovat i šetření mezi absolventy, která případně organizují jednotlivé vysoké školy. Výsledkům by měli věnovat náležitou pozornost nejen pracovníci jednotlivých fakult

a vysokých škol, ale i všichni, kdo se zabývají vysokoškolskou politikou nebo uvažují o reformách v této oblasti.

Vladimír Roskovec

**Helena Grecmanová,
Miroslav Dopita, Jana Kantorová,
Jitka Skopalová, Martin Chvál**
*Organizační klima fakult
připravujících učitele*
Olomouc: Univerzita Palackého
v Olomouci, 2013. 163 s.

**Helena Grecmanová,
Miroslav Dopita et al.**
*Determinanty organizačního klimatu
vysokých škol a fakult*
Olomouc: Univerzita Palackého
v Olomouci, 2013. 201 s.

Důvod, proč jsou recenzovány obě publikace najednou, je zřejmý jak z názvu, který v obou případech obsahuje pojem *organizační klima*, tak i ze složení autorských kolektivů, jehož hlavními představiteli jsou Helena Grecmanová a Miroslav Dopita působící na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. A v neposlední řadě platí, že obě knihy jsou zařazeny jedním projektem Grantové agentury ČR.

Podle mého názoru není zcela podstatné, v jakém pořadí by čtenář měl přistoupit k oběma publikacím, ale zdá se, že ucelenější a systematičtější

je kniha *Organizační klima fakult připravujících učitele*, k níž druhá z recenzovaných publikací může (ale také nemusí) být použita, a to spíše třeba jako rozšiřující zdroj informací týkajících se některých, i když zdaleka ne všech determinantů tohoto klimatu.

Nejprve se tedy budu věnovat textu, který ze svého hlediska považuji za primární. *Organizační klima fakult připravujících učitele* je strukturováno klasicky akademicky. V úvodních kapitolách se autoři věnují vymezení tématu a definování klíčových pojmů. Stručně se zabývají vývojem českého vysokého školství, pozornost věnují zcela logicky i tomu, proč hovoří o fakultách připravujících učitele a nikoliv o pedagogických fakultách, jak chápou organizační klima a roli akademického pracovníka. Při vytváření organizačního klimatu jsou totiž právě akademičtí pracovníci nejdůležitějšími aktéry. Uvádějí, že akademičtí pracovníci se musejí vyrovnávat s různými vnějšími i vnitřními tlaky, a dokonce v této souvislosti hovoří i o krizi akademické práce. Za velmi ilustrativní a dobře známý v této souvislosti můžeme